

Јован Базич*

*Учитељски факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици*

ФРАГМЕНТИ СЕЋАЊА НА ЖИКУ ЂУРИЋА И ЈЕДНО ЛЕПО ДУГОГОДИШЊЕ ПРИЈАТЕЉСТВО

Amicos res secundae parant, adversae probant. (Sen., De mor. 12, 51)

Пријатеље срећа ствара, а несрећа проверава!

Жику, Живојина Ђурића, упознао сам крајем 1991. године. Упознао нас је наш заједнички пријатељ и колега Милан Јовановић. Милан је једног децембарског дана око поднева изненада бануо у моју канцеларију, као што је то често чинио, и још са врата ми је рекао: „Базо да те упознам са једним нашим колегом, директором Института за политичке студије”, што сам врло радо прихватио. То је био Жика. Након формалности упознавања сели смо и разговарали о Институту и људима који ту раде, а нарочито о Срби Бранковићу, Слоби Антонићу и Драгану Симићу, које сам још од раније познавао и са којима сам средином осамдесетих година заједно радио. Приликом тог сусрета Жика је код мене оставио утисак једног доброг и племенитог, па и храброг човека зато што је запослио Србу, Слобу и Драгана, који су, пре доласка у Институт, имали великих проблема, јер су избачени са посла због неког политичког инцидента. Зато се нико није усуђивао да их запосли иако су они били изузетно стручни и вредни људи, што је касније још више долазило до изражаја у Институту и на факултетима где су радили. Са Жиком сам се потом све више виђао у различитим приликама, углавном по природи посла које смо обављали и то пријатељство се одржало више од тридесет година, све до његове смрти. Наравно, ту је често био и Милан који је сваком дружењу и послу давао особиту занимљивост.

Почетком деведесетих година, Жика је имао великих проблема да сачува Институт. Било је све мање посла, многи људи су одлазили из Института због различитих разлога а било је и притисака да се Институт угаси. Жика је све то тешко подносио јер је био врло емотиван и рањив, али је истовремено био стрпљив и изузетно упоран да сачува и оснажи Институт, на чему је радио готово све до краја живота. У то време, када још није било јасно ко су све актери на политичкој сцени у Србији и ко се за које интересе и идеје бори, Жика је приредио и објавио публикацију у којој су садржани програми

* jovan.bazic@pr.ac.rs

и статути свих политичких странака, што је било од изузетног значаја за разумевање политичких прилика у Србији.

Током деведесетих година, у време велике кризе и буквално егзистенцијалног преживљавања људи и друштвених установа, многи њихови челници тражили су спонзоре у невладиним организацијама и у иностранству ради свог опстанка; или су се укључивали у руководства владајућих странака и јавно истицали своју лојалност чиме су себи обезбеђивали привилеговани положај и одговарајуће тантијеме. Жика је све то презирао иако је живео са породицом као подстанар у Сремчици. Остао је достојанствен, па је са мизерним средствима која је добијао из државног буџета настојао да сачува Институт и развије научну активност.

У таквој ситуацији, он је свој рад у Институту стратешки усмерио у два правца. Први је окупљање и запошљавање у Институту младих људи али истовремено и ангажовање угледних професора са Факултета политичких наука, попут Милана Матића и Михаила Пешића, који су оставили изузетан траг у обнови и развоју Института; и други, обнова издавачке делатности, нарочито покретање нових научних часописа, најпре *Српска политичка мисао*, што је у почетку наилазило на оспоравање од различитих људи због овог назива, а потом и других часописа и научних публикација. Истовремено, уз ове стратешке активности, Жика је у Институту постепено развијао запажену научно-истраживачку активност која је у почетку била изражена у истраживањима јавног мњења о актуелним политичким питањима, а потом све више кроз фундаментална политиколошка истраживања.

У овом периоду Жика сам све више виђао и то најчешће у друштву са Миланом Јовановићем. То је углавном било у просторијама Института где смо уз чај и кафу, а понекад и ракију (само Милан и ја), расправљали о актуелним политичким догађајима, породичним питањима и друштвеним збивањима у земљи или нам је Жика говорио о проблемима са којима се суочава у Институту. Овим разговорима су се понекад прикључивали Винко Ђурић и Драган Суботић, који су нажалост прерано преминули. Винка сам упознао у Институту и њега је красила доброћудност у односу са људима и занимљиви ставови у оцени политичке ситуације у земљи и окружењу. Драгана сам познавао много дуже, јер смо заједно студирали. Био ми је необично драг и оригиналан, али је био и велики песимиста приликом расуђивања о развоју политичких прилика у Србији, што није било без основа, како се касније испоставило. Наравно, ту су као добре домаћице увек биле Светлана Цеца и Смиљана Пауновић.

Током лета 1997. године једна туристичка агенција је објавила понуду за путовање на Свету Гору и боравак у манастиру Хиландар крајем октобра. Жика, Милан и ја смо разговарали о овој понуди. Милана то није занимало,

а Жика и ја смо се договорили да одемо на ово путовање, што смо и учинили. Током боравка у Хиландару редовно смо одлазили на јутрења и вечерње службе. Њега је у овом манастиру све занимало: од цркава, параклиса, пиргова, келија, старих рукописа, икона, фрески, чудесне лозе Светог Симеона, па све до живота у манастиру и начина израде и значења монашке бројанице. У једној прилици Жика је замолио старешину Манастира, игумана Мојсија Жарковића, да нам дозволи да уђемо у манастирску ризницу, што нам је он одобрио и уз помоћ ризничара, ту смо уз занимљива објашњења, разгледали старе рукописе и манастирске реликвије. Боравак у Хиландару за нас је био велико откриће, један нови свет у коме као да је све стало, свет који је у односу на спољашност био нека друга планета. За време тог боравка у Хиландару Жика сам још више упознао, у њему сам препознао необичну побожност изражену кроз снажне емоције које је савладавао у тиховању.

Од средине 1997. године радио сам у Савезном министарству за развој науку и животну средину, као секретар Министарства. Ту сам упознао многе људе који се баве науком и научне установе у земљи, њихов рад и достигнућа са којима су се поносили. Тада ми је Жика много помогао да боље разумем свет науке и научну политику. С друге стране, он је био у све већим проблемима јер се смањивало буџетско финансирање науке, особито друштвено-хуманистичких наука, зато што је све више даван приоритет помоћи српском народу у рату захваћеним подручјима у Хрватској и Босни и Херцеговини, а потом и припремама за одбрану земље од НАТО агресије. Са скромним средствима са којима је располагало Министарство, министар проф. др Јагош Зеленовић заједно са својим тимом у коме је била и моја маленкост, настојао је са великим напором да одржи постојећу научну активност у земљи, али и да истовремено изведе до краја два стратешка пројекта: изградњу банке биљних гена у Батајници и инфраструктуру за увођење академске интернет мреже.

У таквој ситуацији, на моју сугестију министру, вршене су неке корекције у погледу прерасподеле финансијских средстава и опреме у корист научних института који се баве друштвено-хуманистичким наукама. У том контексту је и Институт за политичке студије неочекивано добио нека средства и нешто преко потребне опреме. Мислим да су то били први компјутери који су ушли у Институт. Жика је то схватио као мој лични допринос Институту и упозоравао ме да то не чиним ако могу имати због тога непријатности. Наравно да сам га у томе разуверавао и говорио да су и други институти истовремено добили средстава и опрему на шта се и он сам убрзо уверио, али је увек изузетно ценио „мој допринос” Институту.

У време НАТО агресије на нашу земљу ређе сам се виђао са Жиком, као и са другим својим пријатељима, јер смо сви били ангажовани на различитим местима и имали неке нове обавезе. У нашим ретким сусретима причали

смо о бомбардовању и заједничким пријатељима где се ко налази. Жика је изражавао емпатију према страдалим људима, нарочито према онима које смо познавали, као и забринутост о последицама ове агресије. Међутим и тада је говорио о стању у Институту, његовим активностима и шта све треба да уради у скорој будућности. Радовао се сваком новом броју часописа који су и тада редовно излазили и свакој књизи коју је Институт објавио, или неко од наших пријатеља и колега.

Након НАТО агресије, у време обнове наше земље, истовремено је на друштвеној сцени дошло до велике политизације друштва која је испољена у јачању опозиционих странака и утицаја из иностранства, што се изражавало кроз све учесталије и снажније захтеве за смену власти. У томе су многи интелектуалци и јавне личности, као и друштвене установе, имали значајну улогу, а многи од њих се утркивали у изражавању лојалности опозиционим лидерима. Тада, а нарочито након петооктобарских промена, обновљени су притисци на Институт и на Жику лично да јавно изрази лојалност „демократским променама” и новим лидерима, а нарочито да буде „кооперативан” са новим политичким елитама што би се у суштини свело на то да се Институт упрегне у кола њихове интелектуалне послуге. Жика је и то вешто избегао и издржао руководећи се научним начелима и патриотским вредностима. Он је уз велика залагања и помоћ неких утицајних и добронамерних људи сличних погледа успео да уздигне Институт из заглашујуће какофоније идолопоклоника новим владајућим елитама.

Крајем 2000. године, разрешен сам функције секретара Министарства, што је било и очекивано након доласка нове власти. Када је Жика то сазнао одмах ме је позвао да радим у Институту, где ми је понудио да будем помоћник или заменик директора. Ја сам то, уз велику захвалност одбио, јер ми је тада био приоритет да завршим докторску дисертацију, а и материјално нисам био угрожен јер су ми по закону следовала примања на две године као „нераспореденом функционеру”. То ни нова власт није оспорила, тако да сам на миру могао да приведем крају рад на свом докторату. У то Жика није баш веровао у такав склоп околности, па ми је стављао до знања да могу увек да дођем у Институт. Током израде своје докторске дисертације Жика ми је много помагао својим добронамерним сугестијама и нарочито литературом, како из библиотеке Института, тако и из његове кућне библиотеке. По окончању доктората, Жика ме је поново позвао да дођем у Институт. Међутим, ја сам се на позив професора Јагоша Зеленовића, министра чији сам сарадник био, а потом ректора Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, запослио на Учитељском факултету у Лепосавићу.

Мој одлазак на Косово и Метохију за Жику је био велико изненађење. Али је он то поштовао и често ми је стављао до знања да ако будем имао неких проблема или уколико желим из било каквих разлога да будем са

послом у Београду, могу увек да дођем у Институт. То је за мене била изузетна сигурност, када ни сам нисам знао да ли могу и колико доле да издржим. Међутим, ја сам на поменутом факултету радио скоро двадесет година, све до пензионисања.

Пријатељство са Жиком Ђурићем нисам никада прекидао. Често смо се чули телефоном, а када сам био у Београду увек смо се виђали и размењивали мишљења о многим питањима. Увек се интересовао за мој посао, за студенте који доле студирају, бринуо за моју безбедност, распитивао се за ситуацију на Косову и Метохији и сл. Жика је у неколико наврата долазио у Косовску Митровицу, нарочито на Филозофски факултет где је са колегом Урошем Шуваковићем радио у организацији међународних научних скупова након којих су издавани зборници радова. У Митровици је увек био радо виђен, јер је из њега искрила нека необична доброта и намера да помогне у свему што зависи од њега.

У то време Институт је постепено све више растао и био све препознатљивији у научној заједници Србије. Међутим, неки проблеми су и даље остали, али се убрзо појавили и још већи. А то је притисак да се Институт исели из пословног простора са Савског трга, у коме је био деценијама смештен. Ту се Жика месецима опирао и покушавао то да спречи на различите начине, па и штрајком испред Владе Србије, где су се, уз запослене у Институту, прикључили и неки пријатељи Института – истраживачи из других научних института, па и професори са факултета. Ни то није имало ефекта па је Институт је избачен на улицу. Уз велике напоре Милана Јовановића и Радослава Гађиновића, као још неколико добронамерних људи, једва је пронађен један простор у улици Светозара Марковића, па се ту део Института сместио, а библиотека Института и готово половина запослених отишли су у пословни простор у Крфској улици. Оба ова простора нису задовољавала ни најминималније услове за функционисање Института. Међутим, и у таквој ситуацији Жикин оптимизам и елан нису посустајали. Он је марљиво и достојанствено радио, уздизао Институт до све већих висина и наставио да се бори за простор у коме би се сместили сви запослени, опрема и библиотека Института. На крају, успео је у томе. Пронађен је и додељен Институту пословни простор у поткровљу зграде у Добрињској улици. Да би се тај простор привео намени требало је велико реновирање и сређивање, тако да је последње године свог живота провео бавећи се тиме, али нажалост није дочекао да Институт усели у нов простор. То је оставио онима који долазе после њега.

И у овим тешким временима по Институт и Жика лично, он је налазио времена за дружење, шалу, разговор о свему и свачему, где су често биле присутне теме из Неготина, Штубика, обичајима и наравима људи из тог

краја. Осим Жике, тим сусретима су нарочит шарм давали Милан и Мића Пешић када смо скупа одлазили у рибље ресторане у Земуну или на јагњетину код Узелца, по Мићиној препоруци, или на нека друга места, углавном по Милановом избору. Ту је Жика увек имао примедби на чистоћу, масну храну или „лоше вино”, иако је пио само по гутљај вина током целог ручка. Али је увек истицао вина из његовог краја као најбоља. У једној таквој ситуацији Милан је више кроз шалу рекао да нам ништа друго не преостаје него да одемо у Неготин и Штубик и тамо пијемо квалитетна вина. На то је Жика одмах пристао и убрзо смо се организовали, па смо се једног викенда августа 2008. године Жика, Милан и ја упутили према Неготину. На том путу смо обилазили манастире и још нека места која је Жика препоручивао. Средиште нашег пута биле су Рајачке пимнице. Ту смо се сместили код Мирослава, Жижиног пријатеља који је имао само пар соба за издавање, али и фантастичну храну и вино. Мирослав нам је још прво вече приредио свечану вечеру коју су увеличала два локална музичара, који су свирали и певали песме из овог краја. Током боравка у Рајачким пимницама обишли смо неке винске подруме, куповали вино, па смо се и препирали са Жиком, јер нам није дозволио да ми платимо, већ је он то чинио. А у повратку, задржали смо се у Кладову, где нас је дочекао мој дугогодишњи пријатељ Вишеслав Живановић, па смо скупа отишли у Текију где се управо одржавала „Златна бућка Ђердапа”. Присуствовали смо овој манифестацији, а потом смо отпловили једним бродићем до Трајанове табле и информисали се о њеном измештању приликом изградње хидроелектране Ђердап.

Током 2011. године покренут је велики пројектни циклус у Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Жика је, уз помоћ Милана, Миће и професора Матића, дефинисао тему пројекта, припремио пројектну документацију и формирао истраживачки тим у коме је, осим истраживача из Института, укључио и колеге са различитих факултета, па и мене. Међутим, овде треба указати да се Жика у процесу припреме истраживачког тима, осим стручних критеријума, руководио и принципом колегијалне солидарности, па и пријатељства, јер многи људи нису били у ситуацији да се укључе у пројектне активности Министарства из различитих разлога. И ово је још једна цртица из низа племенитих особина Жике.

У раздобљу од краја 2012. до средине 2014. године, осим рада на факултету, обављао сам функцију помоћника министра у Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Сарадњу са Институтом сам наставио, као и дружење са Жиком и другим нашим заједничким пријатељима. У овом периоду имао сам непосредан увид у ток научних активности које организује Министарство, јер су оне биле у мојој надлежности. Овај пројектни циклус је истраживачима, институтима

и факултетима донео многе благодети: били су у прилици да дугорочније раде на конкретним пројектним задацима, обезбеђено је сигурно и пристојно финансирање, као и савремена опрема.

Све је то побољшало стање и у Институту. Међутим, Жика и даље није био задовољан, јер Институту није много вредела опрема када није имао где да је смести ни употреби због проблема са простором. С друге стране, сви пројектни задаци у Институту су извршавани благовремено и у Министарству су оцењивани високим оценама, не само заслугом истраживача, већ и Жикиним руковођењем пројекта. Он је био изузетно цењен у Министарству, не само зато што је и у то време био дугогодишњи директор Института, већ је био посвећен свом послу, скроман, марљив и кооперативан. Моји сарадници нису знали да ми је Жика пријатељ, па су га често хвалили преда мном. У Министарству нико није изговарао пун назив Института, осим у преписци и документима, већ само Жика или Жикин институт. Жика и Институт, то је било исто. То је остало и до његове смрти. За време мог рада у Министарству Жика се трудио да ми се ређе јавља како ме не би оптерећивао својим проблемима а све послове који су били на релацији између Института и мог сектора у Министарству обављао је искључиво кроз прописану процедуру и у комуникацији са службеницима Министарства. И то је био Жика!

У октобру 2013. године боравио сам на научном скупу у Битгошћу у Пољској. Тамо сам упознао колегиницу Еву Бујвид Курек (*Ewa Bujwid Kurek*), која је била продекан Факултета за међународне и политичке студије Јагелонског Универзитета у Кракову. Имали смо много заједничких тема за разговор, јер је она своју докторску дисертацију припремала у Београду на Факултету политичких наука. По повратку из Пољске о том сусрету сам разговарао са Жиком. Он је предложио да позовемо Еву да дође у Београд на један научни скуп који је Институт управо припремао за новембар 2013. године и да јој том приликом предложимо да Институт и њен факултет закључе споразум о сарадњи. То смо ефикасно организовали и Ева је дошла на тај научни скуп. Она се том приликом упознала са Жиком и радом Института. Жика је на Еву оставио јако леп утисак, како ми је касније написала. Након њеног повратка у Краков, од декана Факултета за међународне и политичке студије, професора Богдана Шлахте (*Bogdan Szlachta*), стигао је позив да Жика посети овај факултет и да се том приликом потпише споразум о сарадњи. Жика и ја смо отишли у Краков средином новембра 2015. године, где смо неколико дана боравили на овом факултету и на Универзитету и тада су Жика и професор Шлахта потписали Споразум о сарадњи. На основу овог споразума неколико доктораната Факултета за међународне и политичке студије из Кракова боравило је у Институту, Ева је често боравила на научним скуповима Института, а Жика и ја смо још пар пута боравили у Кракову на

овом факултету и разговарали са њиховим студентима докторских студија, па смо били и гости у Евиној кући где смо упознали њену породицу. С друге стране, Ева и још неколико њених сарадника објављивали су своје радове у часописима Института, а Милан и ја у њиховом часопису *Politeja*. На основу искустава из ове сарадње и нарочито Жижиног односа према пољским колегама, Ева и њени сарадници постали су пријатељи Института, па се та сарадња проширила и у њу су укључене многе наше колегинице и колеге, као и неки факултети у Србији.

Све до појаве епидемије короне са Жижом сам се најчешће виђао приликом мог доласка у Београд, али смо били заједно на многим научним скуповима, говорио је на промоцији мојих књига, долазио је на мој факултет да види где радим и сл. Он је мене укључивао на пројектима Института, у редакције институтских часописа, објављивао сам у њима, као и у другим научним публикацијама Института. Имали смо мноштво заједничких тема за разговор, заједничких пријатеља, места и навика. Ја сам био и у његовој кући у Неготину и ту упознао његове родитеље.

У међувремену, наши професори и драги пријатељи Милан Матић и Мића Пешић су преминули, што је за нас било врло тужно, као да нам неко из породице одлази. Корона нас је затворила у куће, а многе отерала у болнице и на гробља. Жижу је напала нека друга болест због које је све учесталије боравио у болници. У време короне Жижу нисам виђао, али смо се повремено чули телефоном и увек договарали да се ускоро видимо. У петак, 2. децембра 2022. године, нешто после 15 часова Урош Шуваковић ме је позвао телефоном и рекао ми да је Жика пре пола сата преминуо. Ту је стављена тачка на наше дружење, али лепа сећања на наше пријатељство остају.